

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Második félév.

Kolozsvár, December 26-án, 1839.

26. szám

Tartalom: Reminiscentiák 1837-ről, (Árokalyi) 207. l. Magasztalás, (Tyburczvári) 214. l. Névsora azoknak, kiknek az 1839-ik egész évi Nemzeti Társalkodóban bár minemü eredeti, fordítási 's közleményi czikkelyeik kiadattak, (közli a Szerkesztőség) 214. l.

Reminiscentiák 1837-ről.

(Vége.)

III.

Háromszéki szent föld. — Altörja. — Egy székely fő nemes' családi köre. — A' torjai hosszú völgy. — Utazó társaság. — Bálványos vár, népmonda. — Büdöshegy 's környéke. Az ifju' sirja, népmonda. Szent Anna' tava. — Bucsuvétel az olvasótól. —

A' tizenhatodik század' vallásos reformatioja a' székely földön Kézdi Vásárhelynél tovább nem hatolhatott. Itt még egyszer megfeszíté minden erejét, 's evvel talán túlfeszítvén önmagát, elpattant az erómív 's tovább alkalmazni nem leheté. Kézdi Vásárhelytől egy képzetű vonalt Zaboláig, mást Oltszemig gondolva az Olt' vidékére, ezen vonalon alól Brassó felé a' népességnek legnagyobb része elfogadá a' Calvin' hitvallását, a' felül lévő hű maradt ősei' hitéhez. Háromszéken ezt szent földnek hívják, népes és csinos helységeket bír, mellyek közt nevezetes Sz. Lékék, egy magas dombon diszoló templomával, mellynek két águ tornyából a' szem tiszta időben éppen Brassóbalát. Szemben az ország' gyűlésén székelt foglaló Bereczket látod, 's tőle nyugotra a' merészen ágaskodó Nemeze hegyet, mellytől nevét vette a' Háromszéken annyira 's méltán rettegett Nemeze szél.

A' kézdi vásárhelyi, testben és lélekben tartalmas lelkészűtől, kinél a' torjai hegyekbe utazandók, többen szállásoltunk, áldó bucsut véve, nagyon mivelt, 's buja növényzetű szántó

földek közt vivő keskeny úton haladtunk Torja felé. Nyári szellő rengette hullámzó habokban a' gazdag kalásztengert, 's mozgatta a' sűrű oszlopokban nehezkedő léget, melly nyommasztó hőségével szinte eltikkasztá az utazót.

Altörja Kézdi Vásárhelytől nyugotdél irányban a' csiki havasokból a' völgybe simuló lankás bérczen fekszik hasonnevű patak mellett. Feltörjával egy helységet képez. Lakószói római chat. hitét vallók, kik itt egy templomba járnak 's egy lelkész' felügyelete alatt gyakorolják a' vallásos szertartásokat. Régen egy várfészek, 's fényes úri lak diszesíté e' helységet, aranyidejében az Apór családnak, melly Torjaról iratja magát. Az Apórház a' hon' legrégibb törzsokei közé tartozik, Almostól Árpád' fiától hozza le eredetét, 's mind a' csatapiacson mind a' zöld asztal mellett annyi jeles fiakat tud fölmutatni, minél többet e' honban talán egy sem. Régen egy volt a' leggazdagabb családok közül, de a' kebeléből kiszakadt Henter család, 's leányág örökösödések fényes birtokait apróra darabolák. Jelenben 4' fiu ágba virágzik a' mindegyre erőteljes Apórház. Majd mindenik bébirtokos Torjára, 's mindenik diszes udvart tart.

Van a' torjai úri lakok közt egy nem fényes, de csinos, nem nagyszerű, de kényelmes; inkább tágas mint szűk udvarán zajgó élet, élénk mozgás uralkodik. Gazdasági butorok, cselédek, házi állatok a' legtarkább vegyületben láthatók, 's még is mindenik bizonyos rendben mozog, 's bizonyos célra tart. Zöldellő élőfák nyulnak el magas koronával a' kissé ó szabású léczezet mellett, 's árnyékjuk alatt vidám egészséges arcú gyermekek reményszínű szemekkel 's a' legszebb szöke fűrtökkel üzik pajkos já-

tékjokat. A' nyílt kapuk mintha mindig vendéget várnának, 's a' benn lakók' nyájas szíves arcuzatja, mintha minden ott járó megállni 's bémenni kényszerítne. Ki vándorolt e' vidéken, hogy ezen lakot meg ne keresse? Ki látta Torját, hogy ezen úrilak' törzsökös székely ivadékát ne ismerné, kinek háza az ó kor' nyers, de tiszta erényeit, a' jelen idő' erkölcsével 's miveltségével a' legszebb össze hangzásban egyesíti. Ez a' háromszéki józan közvélemény' föl-szentelt bajnokának, ki már két versben olly lelkiismeretesen képviseli a' szék' érdekét, a' minden székelytől szeretve tisztelt b. Apor Józsefnek lakó fészke. Szívünk vonszott e' derék férfival közelebből megismerkedni. Néhány rövid, de soba el nem felejtendő órák' szűk körébe szorítva bár, ez együtt létel szívünket mind azon kellemekekkel árasztá el, mellyeket érzünk, ha emlékün' képtárát egy tiszta, szeplőtelen, önmagához, elveihez, 's az örök igazsághoz hű lelkület' képmásával szaporíthatjuk. Milly bizonyos tapintattal bír, gondolám magamban, a' józan, meg nem vesztegetett, bal utakra nem vezetett, vetkes eszközökkel el nem csábított közvélemény! Ezerek közül, nem kényszerítve, 's nem is mutatva, kitalálja az, kiben bizzék, kire ruházza át a' legszentebb igazak' képviselétét. Úgy van, igen is, úgy van! az egyenes lelkü becsületes ember, valami kimagyarázhatatlan vonszó erővel bír, melly őt magányba, vagy ezerek hullámzó tömegébe rejtezve, kitünteti, fölmagasztalja, 's a' bizodalom' 's szeretet' dics polczára emeli, mig a' szemtelen, a' tolakadó bár minő kiáltó, 's czégyeres jelekkel árulja magát 's szolgálatját, ezerek közt, ezerek' szemei előtt láttatlan, 's kérdéslen haladhat el.

Torjától a' Búdöshegyig 4 órát tartó hosszú völgy nyulik föl a' Torja patak' mentin anynyi kanyarodás 's tekervények közt, mennyi a' legfurfangosb ügyészek is sok volna, ki gyenge lábon álló igazat védelmez. A' völgyet két-felől magas, fejjekkel a la carambole szinte össze ütköző hegyek a' lehető legkisebb szorultságba kényszerítették, hol a' szekér 's gyalog út minden puska lövésnyire árkon, tüskén bokron szökik, vagy mász keresztül, legtöbbet pedig a' patak' árkában különböző nagyságu köveken ug-rálva halad. A' vidék ezen kelletlen út körül na-

gyon egykedvű, a' hegyek kopárok, vagy czi-herekkel borítvak, az ég csak mint hosszú kék pánthika nyulik el fejünk felett változatos kanyargásokban. Két neme van az utazásnak, mellyel teljességgel meg nem vagyok elégedve: az egyik ha ollyan szűk völgybe szorul az út, hol minden kilátástól el vagyok rekesztve, másik ha az pusztákon visz, hol a' térföld csak az ég' ké-kellő boltozatjába ütközik meg. Valóban a' 4 órai völgyi utat sok ideig meg sem láboltam volna, ha szerencsére az utazó társaság' kedé-lye, 's vidám hangulatja nem felejteti a' hely' unalmait. Ritkán akad egy csomóba ezen utazó társasághoz hasonló, 's ép' azért, ha a' nyájas olvasó meg nem neheztel érte, néhány futó vonásokban, millyenekkel például a' festő egy ideáljának vázrajzát holt szénnel a' fehér falra mázolja, megpróbálom társaimnak fényképét en gros, a' lehető hűséggel e' fehér lapra, a' la daguerotype — le teini.

A' társaság' személyzetét férfiak 's hölgyek tevék, számszerint nyolczan, kiket két szekeren két két ló vonczolt a' hol nyaktörés' veszélye nem fenyegetett; egyebütt gyalogoltak. Az első szekér' gyepelőit egy kovásznai öreg székely katoná kormányozta, ki a' közelebbi francia háboru' alkalmával, mint mondá, Napoleon császárnak nem egyszer nézett a' szemébe, 's hadai előtt, mint gondolám, nem egyszer szaladt meg. Két kis párát ostorozott a' sebesebb haladásra maga előtt — „Czoh elé az isten áldjon-meg“ kérelemmel, a' két állatot; melly alkalmasint nem volt nagyobb a' meklenburgi csikónál 15 napos korában, ha 'tág zekéje' szárnyait kinyitá 's felibök veté, csak az alóla özőnlő gö-zölgésről lehete ott sejdíteni. Az öreg üres ide-jét hadi történetek' 's kalandok' beszélésére fordítá, mellyekben maga játszá a' fő szerepet, 's mellyekről sem Rotteck sem más historicusok nem emlékeznek; mi fontos képet csináltunk a' comoediához, 's őt azon hiedelemben, hogy ná-la nélkül a' francia háboru egészen másképpen ütött volna ki, végig megtartók. — Mellelte egy hosszú suhanczár ifju foglalt helyet, élénk, jó kedvű, szikár test alkattal, de ritka kaczagó tehetséggel, egy azon jó ízü emberek közül, kik örömelebb nevetnek, mint sirnak, 's kinkél a' nyájas tréfa, 's a' nevetség minden hurokat a'

legkellemetesb hangulatba hoz, kik mint mondják gyomrokból nevetnek 's az ember nem tudja rajtok, vagy a' nevetést ébresztő dolgon nevéssen-e inkább. Azt hiszem, a' torjai hegyek' viszhangja ma is kaczagva emlegeti a' vig pajtás betanult hangjait. — A' hátulso ülés' jobbjan egy kevés, de tartalmas 's velős beszédü férfiuült, ki noha ritkán szólott, de a' társaságnak még is olly szükséges tagja volt, mint akármeltyik kérek az órában, hogy az erőmü annál frissebben lásson dolgához. Köszörüköve az elmésségnek, taplója az ötleteknek, mellyeket kis surlás után a' lelegelevenebb tüzzel pattogatott, 's tudott főleg másokból kicsalni; a' bohóságot nem kitörő, mint az előbbi suhanczár ifju, hanem inkább magába fojtott hangokban nevette, melly miatt szeméiből pataként megáradtak könnyei, ő jó kedvében apasztotta szeméi vizeit, míg másoknál az a' szív' fájdalma' rovására esik. Balról bécses enszemélyemet pillantotta volna, még a' nyájas olvasó azon legkényelmesb félig álló, félig ülő helyzetben, melly a' csak egy személyre alkalmazott székely székérben lehetséges, ha az ember annyira galant, hogy szomszédja kényelmének sziveskedik feláldozni a' magát. Válgig ismervén mi egymást az érdemes olvasóval, mint a' kik e' lapok' mezején talán kelletlenül is többször találkoztunk, magamról félvén hogy enszeretetem (mint a' jól fizetett festész) igen is kedvező rajzát adna személyemnek, illendő szerénység, 's tán hölcseséggel is, hallgatok. —

A' második székér az elsőnél tartalmasb vala. Itt a' főhelyet hölgyek, Sovari 's Rényesi k. a. foglalak el, mindenik teljes mosolygó életkedvvel, 's fogékony kedélyvel a' szép, 's kellemes iránt. Kissé bajjal határozók magunkat arra, hogy hölgyeket is részeltessünk kalandunkból, mert így okoskodik a' suhanczár ifju, „ha hölgyek varázsolják is e' zordon pályát ollykor édenne, ha ott, hol komoly dolgokról nincs szó, például asztalnál, tánczteremben, séta közben nekik az elsőséget igen is megadjuk, de útban, égéskor, hajóban felette genant dolog az asszony.“ A' szép szó győzött, 's e' mai napig alig ha egy is bánja közülünk, hogy hölgyek osztakozának élvekkal gazdag kirándulásunkból. — A' kis társaság' lelke azonban, 's ha, mi mind egyre megtörtént, gyaloglásra került a' dolog,

középpontja egy lény volt, ki a' hölgyek' szerkerén a' galant' szerepét vitte, sima földön pedig mérközhető a' legelső Tartuffel, ki Molier-től a' jelenkorig színpadon 's salonokban mulattatta a' könnyen izgatható kedélyeket. Ha az e' olvasó látta volna őt, benne töstént hegyes bajszu szobaszomszédomra ismert volna, kit Kovásznán, ha a' bizonytalan szemfényü mogorva csillaggal találkozott, a' hideg azonnal kirázott. Termete sem magas sem törpe, sem száraz sem közézős, arczele nyulánk lesbe álló apró szemekkel, kissé vékony orral, 's kipödrött bajusszal, melly szokást, úgy szokta mondani, édes apjától tanult el, ki azt szokta mondani, „fiam! sodrott bajusz legszebb ékessége a' magyarnak.“ Ábrázolja valami közbelsője volt a' komoly 's vig arczoknak, derült, nyájas, jó szívűre mutató vonásokkal; de az uralkodó bélyeg arczulatjan valamint egész kedélyében bizonyos játszi demokritusi gúny volt, vidám oldalról tekintése az életnek, megvetése sőt kigúnyolása mindennek, mit a' tudósok egy szóval „malum“ — nak, neveznek e' világon. „Ridendo dicere verum,“ e' volt arany mondása, 's főleg a' jó kedvet universalis morisoni labdacskatulyának nevezte, mellyet minden betegség ellen ajánlt, híg, komor, fekete 's minden színű eszüek 's vérüeknek. Született párja Fáy' Halkójának, kivél huzomosbban társalkodván, kétkedünk, ha Fáy Andrásnak nem ő szolgált-e mintául, mikor vig Halkóját festette, vagy a' természet nem Halkó után idomítá-e őt. Jó szívű mint az; ifju, öreg, nagyobb kisebb rangukból álló társaságnak füzere, életessentiája, paprikája mint az. A' mit Andriádtól fogva a' Peleskei notariusig elmést, fürcsát, nevetségest, és nevetetöt irtak és gondoltak, az benne mint ezer fiókkal ellátott anekdotás szekrényben eredeti valóságában, frissen és épen találtatott, 's ő azt ollyan jó izüen találta fel, mint a' cukrász narancsait, mellyeket több hónapok előtt hozának olasz houból. Mondák, regények, kalandok nagyobb számmal találtattak nála, mint annál, ki a' földet háromszor körül hajókazza, 's ha kívánod, az ezer egy nap hatalmas és tündöklő szépségü királyi hölgyének más ezer egy nap alatt új és friss regényekkel szolgál. Szóval: a' mi könyves boltjainkban Tréfaberki Ti-

vadarnál, Vidorfi Mátásnál, a' Honni vezér' szekrényeiben 's más kalendáriomok' kedvderítő cikkjeiben le Hankens Bálintig talátauk, az ezen örökös jó kedv' 's vidámság' barátjánal egyetlen kiadásban meg vagyon, 's ezen kiadás fél bőr, fél vászon kötésben éppen ő maga, Vigkedvü Feri, kinek minden becsületes ember barátja 's ő viszont. — A' nyolczadik személy a' néma' szerepét játszá 's mikép? nem mondhatom meg, mert hisz' néma gyermeknek saját anyja sem érti szavát. —

Illy kedélyü 's hangulatu társaságban az idő villám módra röpt, 's a' nélkül hogy czélt értünk, a' nap a' hegyek megé' áldozott, a' völgy' újabb hajlásaiba jutottunk 's mig észre vettük éjszaka 's olly sötét lön, hogy alig kaptunk anynyi tiszta helyet, hova szekereinkkel tábort üsünk. Elrendezvén éjjeli szállásunkat, a' férfiak a' patakig nyuló erdőkből tüzi fat'szereszték össze, 's olly tüzet gyujtottunk, mellynél egy marchalisi ökor könnyen megsülhet, 's egy pár szerelemtől áradozó nő elhalt férjéért magát áldozatul égetheti. Az éj' nagyobb részit vig tré'fák 's kacaj közt, mellynek kútfeje a' mi Halkónk volt nagybárára, töltöttük; éjjél után szelid álom lopódozott szemhéjainkra, az ég' csil'lag sátra volt szemfedelünk, 's a' roppant tűz meleg takarónk, 's im alig hűnytam bé szememet, 's magamat egy nagy és fényes vár' csarnokaiban álmodám, kaczagányos leventék' harczszomjas soraiban, kik a' szöllő' arany nedvét öblös bikfa kupákból hörpölek 's mellette holló fűrtü leánykakat ölelgetének. Isten tudja mit nem álmodom még, ha' vig pajtasunk reggeli dala föl nem ébreszt rövid alvasunkból. Felnyitám szemeimet 's minő meglepetés várt itt! Balról ritkásan fákkal bénöve a' koporsó idomú Búdöshegy rejtélyes gyomrával. Fölötünk jobb felől reggeli szépségben emelkedett szemben levő hegytetején egy óriás magasságu csúp, kellő tetején Bálványos vár' romjaival, mellyeket a' távulban támadó nap már arany színben ragyogtatott. Nem tudva a' híres vár' alatt töltök a' rövid vidám éjszállást 's hihető' e' vár' szellemi okozak csodás álmadozásaimat.

Bálványos vár' egyike azon legrégibb honi váraknak, mellyek már Sz. István alatt meg voltak, 's most romjaik fölött vad cserje 's emész-

tő mohok kelnek. Eleitől Aporok' birtoka, kik azt különböző időkben kijavítva, a' mindegyre duló tatár csordák ellen ments várul használták. Nevét azon Aporokról vette, kik, mi után Sz. István hazánkban a' keresztény vallást uralkodó rangra emelte, hívek Scythiából hozott bálvány istenekhez, e' várba vonulva adták meg a' szent áldomást hadurnak. Egy rege ezt meséli. „A' 12dik század' elején három testvér ifiu lakta a' várat, Apor házból; mindenik zajos, vad, szilaj és féktelen, parthiveikkel mint ölyvek a' galambokra, nem egyszer csaptak le a' völgy' békes lakosaira, ezer visszavonásnak, versengésnek 's ezekből eredő békételenségnek szerző okai a' jámbor családok' keblében; mindenik megveté a' megváltó' szelid vallását, 's az ő s erdők' magános homályában bálványokat imádozt. Vétkes szerelemre gyuladván egy szüz iránt, ki akkorban legszebb hölgye vala a' szé'kely földnek, meghatároza azt egy torjai vásár' alkalmával elrabolni. Szándékjokat végre is hajták, de szerencsétlenül, mert a' hallatlan mérenyén felbőszült székelység utánok iramodván, kettőt a' testvérek közül felkonczola, a' harmadik kedves zsákmányával biztos várába menekedett. Azonban az ellene fenekedő székelyeket csak úgy engesztelheté meg, hogy lemondván bálvány isteneiről, az idvezítő hitre térjen, mit meg is tevé. Azon kortól veszi a' monda szerint nevezetét a' vár.“

A' hegy' meredeksége miatt a' várba juthatás feletté nehéz. A' lankásabb oldalt a' halomba dült falak' kövei borítják. Mintegy 200 öl kerülete van a' romnak, a' kőfalak ölvastagok, 's az építészeti modorátaljában német eredetre mutat. Hozzá vetőleg két kapuja volt. A' legmagasabb csúp felett még most is láthatók egy alkalmas ép torony' falai, mellynek magassága mintegy 8, hossza 6, 's szélessége 4 öl. Lövé lyukai nincsenek, mi arra mutat, hogy a' lőpor' felfalálása előtt épülhetett. A' kilátás ezen toronytól Háromszékre, a' Barczára, zernesti havasokra, másfelől a' csiki feketé zöld színü erdősé'gekre valóban nagyszerű. „Mindezeket, monda a' hegyes bajuszu a' suhanczár ifiunak, ki egész lelkésedéssel legelteté a' látványon szemeit, tenéked adom, ha leborulva térdet fejet hajtasz előttem!“ „Értelek bátya, felele az ifiu 's kö-

szönöm az ajándékot; de ha te azon hatalmas is volnál; kinek képzelni tudlak, lélek ismeretem' tisztasága eltaszítná azon adományt, melylyért cserében szabadságom 's erkölcsömet kellene oda adni.“ „Brávó ficzkó, brávó! üvölték a' rom' láthatlan szellemei; arany, ezüst, hivatal, rang, hatalom drága bér, de a' lelki ismeret' nyugalma még is sokkal többet ér.“ Hajunk' szálai borzadózni kezdettek, a' hölgyek a' vitézebb Vidorfihoz simultak, mindegyre vissza tekingetve, távoztunk a' rémes vártól. Később tudók meg, hogy a' túl hegy' viszhangja üze velünk pajkos játékát.

Bálványost egy szűk völgy választja el a' Büdöshegytől. Ez utóbbihoz közeledve kén's naphta gőz kellemetlenül érdeklí a' szagérzékét. A' Büdöshegy hazánk' legérdekesebb ritkaságai közé tartozik, melly megérdemelné a' tudomány' s közérdek' tekintetéből, hogy valaki alapos ismerettel, 's minden megkívántató készülétekkel, mellyek közül a' kitartás 's békétülés nem lesznek elfelejtendők, fogjon azon természeti tünemények' vizsgálatához, mellyek itt minden nyomon újabb anyagot szolgáltatnak fürkészésnek, gondolkozásnak, következtetésnek 's a' t. Részemről azt hiszem, hogy ezen hegy' rejtélyes tartalma szoros összeköttetésben van a' kovásznai föld' titkos műhelyeivel, sőt ha itt is van azon főtűzhely, hol a' földalatti elemek 's erők készülnek, a' kovásznai földalatti környék annak folytatása igen csekély módosítással, mellyet a' tér 's hegyes sziklás föld közötti különbség könnyen kimagyaráz.

A' Büdöshegy' homloka körül belől 20 öllel magasabb a' Bálványos' csupjánál. Nyugoti oldalán rétek vannak, mint mondják, ritka számatu 's tápláló nedvű füvet termők, mellytől a' marha sebesen hízik. Ezen helyet Sós mezőnek hívják, 's a' torjai határhoz tartozik. A' rétet vastag élőfák környezik. A' mező egyik szegletén kedves italu savanyu víz buzog egy sáros, söppedékes fertő közepette, de a' bort nem főzi 's érzik rajta a' kénes íz. Ezen kúttól néhány száz lépésnyire hágva a' meredek 's mélységek felett vezető szirtúton a' kénes barlangokat találjuk. Egy van köztük nevezetesb, melly legbővebb mértékben izzadja kénes gőzeit. Ezt Gyilkosnak hívják, ember 's minden élő áll-

lat megfűl benne néhány perczek alatt, ha lélekzetét vissza nem tartóztatja. Ez egy horgas, lassanként mélyedő sziklanyiladék 20 öl hoszban, torkolatjánál 4—6 láb széles, fenekén fél anynyi, magassága közel 8—9 láb. Ha a' naphaladóban van 's a' barlangot megvilágosítja, tisztán kivehető pusztá szemmel azon magasság, mellyre a' kékes 's delibáb módra reszkető pára örökös fejlődésében emelkedik. Ezen gőz a' barlang' körében is fejlődik, de a' szabad levegő, 's szél által elnyomatván, a' barlang' környékén veszély nélkül mulathatni.

De az egy helyen álló csak hamar némi melegséget érez lábai körül terjedezni, olyan formát, mint mikor az ember lágymeleg vízbe lépik, melly a' barlangba beljebb lépve mind feljebb terjed, a' testet rövid idő alatt kemény izzadásba hozza, a' szemekből könnyeket facsar, 's a' nemesebb érzeket, főleg ezüstöt szürkés fekete színre festi, melly nagyon sok időre kopik le. Börnyavalyákban, köszvényben, 's a' siphilis' különböző nemeiben szenvedők futkosnak ezen gőzfürdőbe, egy egy pillanatra. A' barlang' oldalán virágidomokban ülededik le a' kén-gőz, másutt sárgára festvék a' szikla' falai általa. A' szikla' tömege szürke vereses timsó kő; régen a' völgyben kén 's timsó főző üstöket tartottak, de vagy a' hozzá nem értés vagy a' váratlan következés miatt felhagytak vele. — Minők fejlesztí ezen barlangokban a' kénes gőzöket, földalatti tűz, vagy az elemek' vegytani surlódása, bajos volna meghatározni, én az utóbbi véleményhez csatlakoznám. — A' Büdöshegy' környezete 's vidéke egy a' legregényesbek közül, egy drámának alkalmasb történeti helyet ennél gondolni sem lehet.

A' fő barlang' szája előtt egyszerű sír, felelibe ültetett termés kereszttel látható; ezt itt az ifju' sírjának nevezik. A' nők égtek, mi o-hajtottuk, tudni, mi balsors nyíta itt sirt egy ifjunak élte' reményteltjes korában. Ez ohajtást egy halvány arczu ifju, ki ezen helyen orvosi rendelésből huzomos idő óta mulatott, imigy teljesíté: „Urak 's asszonyok, a' történet rövid, de érzékeny. Egy ifju, szép és jeles, szerelmes vala N. faluban a' helység' legbajóbb leányába, 's viszont szeretettet. Csak egy akadály vala a' szerelmesek' boldogságának, a' leány apja'

hajthatatlan keménysége, ki gazdag és nagy befolyású vőnek szánta leányát, 's ez ifju szegény 's ismeretlen család' sarjadéka vala. Eljött a' gazdag kérő, 's a' leányka' siralmas panaszait megvető apa, oda igére 's oda adá őt. A' reményében csalatkozott ifju fájdalom' első kitörésében ide sietett, nyilt mellel rohant a' barlangba, 's a' halált szívta bé örömtüres szívébe. Holtan 's már meredten huzák ki darab idő mulva a' barlangból, 's ide e' kereszt alá temeték. „Kegyetlen apa! Szegény ifju!“ sohajtának a' hölgyek 's szánó könny gyült szempillájok alá. „Ritka casus, monda egy köszvényes brassói szász, a' mai pallérozott világban.“ „Én pedig, megjegyzé a' hegyes bajszu, azzal tartok, hogy ha azt nem adják, mást kérünk.“

A' Bikszád felé nyuló völgyben a' kovásznaihoz hasonló tartalmu vizek buzognak, melylyeket itt Fortyogók'nak neveznek. Némelly forrás derék vastagságban özönli sötét szürke kénés és naphta tartalmu vizét. A' föld kopár és terméketlen, mozog és döng az ütések alatt mint ha üres, vagy kiégett volna belseje. Itt mulatók, betegek' mint utazók' számára más fedél az ég' boltozatján kívül nincsen. Kik huzomosb ideig mulatnak, sátrokat építenek, 's az egy vizen és levegőn kívül minden szükségést hazuról hoznak.

A' Fortyogók' völgyéből, melly a' Búdös-hegy' legmagasb pontjától körül belől ezer láb-alaláb fekszik, az utazó társaság, a' vendégek' egy része által tetemes szaporodást nyerve, a' Szent Anna' tava felé indult. Az ösvény egy őserdőbe kanyarodott. De csak hamar vezetőnk' biztos tapintása, 's főleg százados élőfákba vágott keresztjelek levének egyedüli kalauzunk, mellyeket jámbor bucsujárók a' könnyen tévedők' útba igazítására minden tizedik fába belevésnek. Sok századot élt, 10—20 öl, nyílegyenes növéssü bikkéből áll a' szent erdő, melly ritkán vagy soha sem hangozza féjsze' ütését. Innepélyes magány 's borzadalmas csend kíséri az útas' lépteit, mellyet itt semmi nesz, embernek vagy állatnak hangja nem zavar. Két órai szakadatlan fölmászás után végre egy koszorúidomú hegyél' egyik tetejéről a' hegyi ösvény, orias magas élőfák' sűrű árnyékától fedve a' nap' égető sugárai ellen, nem annyira lejt, mint szakad a' mindegyre szűkülő hegytorokban alá.

A' rendkívüli meredekség miatt minden lépésre résén kelle magunkat tartani. Néhány száz lépésnyi lejtés után az ösvény egy kiszámított kanyarodás után egyszerre kiér az erdőből — 's előttünk fekszik a' gyönyörű tó néma csendes pompájában, a' legigézőbb környezettel, millyenhez hasonlót csak az Ezer egy éjszaka' regényeiben olvasunk. Ez a' Szent Anna' tava, a' csik-tusnádi őserdők' ritka szépségű gyöngye — gyémánt a' legkellemesebb smaragd' zöldjébe foglalva-, egy ezüst tükör a' fenyvek' koszorujában.

Soha sem feledem ama' pillanatot! Szótlan merengésben állottunk mindnyájan, most a' tó' rezgő hullámjátékára, az erdő falak' változatos zöldjére, majd ismét egy más' szemébe tekintgetve, 's csak a' bámulás' rövid szavait: „be szép,“ „be dicső,“ „ah“ és „oh!“ rebegeve; és szemünkbe az öröm' 's elragadtatás' könnyüi gyűltek, 's szívünkben csordultig dagadt az érzemény' árja. A' rendkívüli nagy és felséges, akár a' természet' csoda miveiben, akár a' művészet' nagyszerű remekeiben, valami kimondhatatlan bájjal lepi meg a' lelket; de a' mellyet egy nyommasztó érzet keserít mindig, t. i. kicsinségünk' 's erőnk' parányiságának érzete szemben a' csoda mívvel, melly mellett a' magasztalt emberi erő mint gyenge 's töredékeny nászád az orkán' hatalma előtt porrá török. Ezen érzet okozza hogy a' nagy 's dicső látvány előtt mintegy önkénytelenül meghajol a' lélek, 's mintha ingadozna a' föld lábaink alatt, egy fensőbb hatalom után nyujtja ki szíve' karjait, ki őt gyámolítsa. Innen van hogy a' természet' nagyszerű remekei lángra gyűjtják a' vallásos buzgalmat a' leghidegebb kebelben is, 's hogy a' Niagara' zuhataga, a' bájordunai cataracták', Mária Radna' 's Szent Anna' tava' 'sat. közéletben 's partjain a' magas lelkesedésre gyült lelkelet templomokat 's kápolnákat épített. Egy zarándok' érzelmeivel, mikor vándorlása után a' szent helyet először pillantja meg, állottam 's állottunk, míg a' kedély' meglepetése csillapodván, az ész ismét jogaiba lépett 's az egyensúly lelkünkbe visszatért. — Leszálltunk a' tó' partjág.

A' hely' idomának fölvehetésére képzeljen az olvasó, azon magasságban, mellybe Csik' és Udvarhelyszék' legmagasb hegyei a' Hargita és Fir-

tos emelik koronás fejöket, egy czukorsüveg idomú hegyet, mellynek ülete átmérőjében legalább két ezer öl. Ezen hegysüveg vulkáni erő, vagy a' természet' játéka által valamikor olly formán szakadt bé, mintegy Vulkan' torkolatja; ez által a' hely mély csésze vagy leveses tál idomot váltott, mellynek falait óriási bikkek, fenyvesekkel vegyítve borítják. A' torkolat' fenekét nyílt tér foglalja el, 's ez a' tér a' tó' tükre, körös körül egy öl széles járdával, melly stadiumokként keresztekkel, gyp- és mohával fedett oltárokkal van ékesítve. A' tó' vize kristály tiszta, iható. Szélein fenekét sok évek óta ott rohadó bédölt bikkek 's fenyvek borítják. Közepén mélyebb. De hogy tengerszem volna alig hiszem. Talán a' hegy' forrásaitól, esővizektől veszi tartalmát, melly e' miatt mindig fris és jó ízű. Semmi élő állatot benne észre nem vehettünk. Partjain málna, eper, áfonya bőven terem, 's a' legszebb halvány báróny zöld moha, melly egy keleti hölgy' legkényelmesb pamlagaival vetekedik puhaság és simaságra. A' tükörtiszta tó' vize, a' mint a' kőfalként meredező erdőkoszorú, a' kékellő eget arany csillagával, a' kápolnát, mellyet partjára a' buzgóság épített, szóval az egész környéket, az utolsó bokorig, vissza tükrözi, a' leggyönyörűbb látványt mutatja, millyennel a' természet vagy a' művészet kedveskedhetik. Valóban úgy volt, mint lelkes költőnk mondja:

A' folyamba tekintettünk,
 És alattunk és felettünk,
 És bennünk is a' menny volt,
 Szivünkben szent tűz lángolt.

Ezerekre menő számmal látogatják áhíthatos keresztények e' helyet kétszer évenként. Főbucsu Anna nap után eső első vasárnap tartatik. „Nincs valami meglepőbb, így szóla egyik az utazó lársaságból, ezen bucsúnál. Három fő úton jár a' zarándok nép Csík, Kászon, és Háromszék felől, vezetve buzgó lelkészekről. Ezen hallgató magányos erdők, hol a' fajtyuk' 's eltévedett vad' hangján kívül mást alig hallani, szent énekektől harsognak, mellyek e' tündér völgy' bérceihez érve elébb össze csattannak, majd egy érzékeny harmóniába olvadnak össze. E' völgykoszorú' olly könnyen ébredő viszhang-

ja, mellyet csak a' menydörgés' 's forgó szél' haragja költ fel ollykor szenderegő álmából, sokszorozva adja vissza a' buzgó gyülekezet' szent énekeit, míg azok az erdők' rengetegeibe mélyedve, mint elhaló muzsika' ábrándos hangjai, végkép elhangoznak. Mintha két nép imádkoznék 's énekelne, midőn a' szent menet a' tó parton elkezdődik: egyik alatt, másik az ég' tiszta regioiban; mintha két nép mozogna: egyik a' parti oltárok körül, más a' tükör' túlfelén egy szebb derültebb világban. Szóval: a' legpom-pásab templom' csarnokiba; mellyeket emberi kéz épített, nincs azon innepélyes buzgóság, azon dicsőség 's felség; mellyet ezen az ég' azur kárpitjától fedezett templom mutat egy bucsú' szent foglalatosságai' alkalmával.“ „Szent hely ez“ mondók mindnyájan egyszerre; 's néhány órai mulatás után, mint azon barátunktól, kinek életünk' legdrágább emlékeit köszönjük, váltunk el a' tündér völgytől.

Bátorkodom elhiteni magammal, hogy ezen érdekes rajzok' olvasása a' nyájas olvasó' kedélyét azon hángulatba hozta, melly az emberi lelket valami édestitkos gyönyör' hullámaiba ringatja, mellynek emléke mindig kedves, új és meglepő. Eppen erre törekedtem; mert a' mire kedvesen emlékezünk, azt rendszerint becsben is tartjuk. Veszi-e észre a' t. olvasó, minő csinnal akarom becses emlékezetében megfészkelni magamat-e vagy e' lapokat, azt ismeretes bölcseségére 's itélete alá bocsátom. Épp' azért itt, hol az olvasót képzeletben egy magas természeti jelenés' szépségeinek szemlélésébe elmerülve 's bájai felett elandalodva gondolom, egy újabb angol regényíró' ime' szavaival végzem rajzolatimat. „És már itt a' zavartalan öröm' e' pillanatjában, mellyhez hasonlót, ha keresendjük, többet is nyújtand e' mulékony földi lét, valljunk meg egymástól. A' földi létnek vannak árnyék oldalai is, de a' mellyek ellentétben annál vidámabb színben ragyogtatják fénylapjait. Vannak emberek, kik mint baglyok 's denevérek setétben, mint nappal, jobban látnak; de mi, kiknek látérzékei másképp alkotvák, a' megváltást emlékünk' tündér képeitől, mellyek annyi magány óráinkat édesíték, azon pil-

lanatra hagyjuk, a' midőn azok a' földi dicsőségnek legteljeseb fényében 's napragyogásában állanak előttünk."

Árokalyi.

Magasztalás.

Arczod' koránya
Mi édeni!
'S mi údv. reája
Tekinteni!

Szemed sugárik
Mint mennyezet,
'S szemedbe nézni
Mi élvezet!

Hajad sötétlő
Mint barna éj,
És lengve látni
Mi égi kéj!

Szavad varázsló
Mint esti dal,
Csengése engem
Mi enyhre csal!

De szíved - azt nem
Dicsérhetem;
Az szikla-tompa,
Jól ismerem.

Hiában esdek,
Mert hóhideg;
Keservem' hangját
Nem hallja meg.

Tybercsvári.

Névsora azoknak, kiknek az 1839ik
egész évi Nemzeti Társalkodóban bár mi-
nemű eredeti, fordítási 's közleményi
cikkelyeik kiadattak.

Basa Mihály, felvinczi ev. ref. pap.
Bedeus József, kir. kormánytanácsos és hazai főbiztos.

Brassai Sámuel, a' kolozsvári unitar. colleg. rector prof.
's m. tudós társ. I. tagja.

Farkas Sándor, gyulafejevári.

Fodor András, Hunyad vármegye' fő orvosa.

Gál László, kir. kormánytanácsos és hazai főszámvevő
hivatal' elnöke.

Gál János, tiszteletbeli kir. táblabíró.

Gedő János, etédi.

Gyergyai Ferencz, Kolozsvári tanácsos.

Haller Ignác gróf, cs. kir. kam., Küküllő vármegye'
főispánya.

Horváth P. Lázár.

Kelemen Benjámín.

Kemény József gróf, m. tudós társ. tag.

Koronka József, a' sz. keresztúri unitar. gymnasium'
rector professorá.

Kovács István, nagy ajtai.

Kőváry László.

Krizbay Miklós, kir. kormányi jegyző.

Malom Louise kisasszony.

Medgyes Lajos.

Nagy Ferencz, kolozsvári ev. ref. professor.

Pálffy János, tarcsafalvi.

Pataki Dániel, orvos doctor Kolozsvárat.

Récsi Emil, kir. kormányi jegyző.

Schedel Ferencz, orvos dr., a' m. tudós társaság' ti-
toknok.

Székely Sándor, kolozsvári unitar. prof., 's az unitaria
valláson levők' egyházi főjegyzője.

Szentiványi Mihály, Kolozs vármegyei derekszéki bíró.

Szólga Miklós, kir. táblai jegyző.

Zeyk János idősb, több vmegyék' táblabírája.

Jósika Miklós báró, a' m. tudós társaság' igazgató tagja.

Vajda Dániel.

Veress József, kir. kormányi jegyző.

Ezekon kívül még: a' Brassói nyilatkozat' írója.

Öszvesen: 32.

Közli:

A' Szerkesztőség.

(Vége az esztendőnek.)

Nyomatott az erdélyi Híradó-intézet' betűivel.

